

«Заняття з народними творцями це натуральне вивчення традиції». Розмова з Єлизаветою Томчук

Важко уявити навчання української мови в садочках і школах Підляського воєводства без занять, на яких переказується дітям місцеву традицію та підляську мову в її різних говіркових варіантах. Перші того роду заняття відбулися в Садочку № 9 «Лісова поляна» у Більську-Підляському. Уже в 1997 році, рік після зорганізування навчання української мови, почалася там реалізація виняткової на той час навчальної програми «До традиції» («Ku tradycji»). У її рамках започатковано постійні зустрічі з народними умільцями, які переказували дошкільнятам певні елементи локальної підляської традиції: вишивали з дітьми, плели кошики із соломи, та при нагоді розмовляли говіркою. Згодом заняття з «бабцями» і «дідусями» сталися чимось повсюдним у всіх садочках і школах, де ведуться уроки української мови. Останніми роками вони відбуваються також у рамках програми Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді «До джерел»» за кошти Міністра внутрішніх справ і адміністрації, та в рамках інших, менших проєктів. Зараз, на жаль, на їхню успішну реалізацію має вплив пандемія, хоча вчителі все таки намагаються їх проводити. Про сенс таких занять розповідає Єлизавета Томчук, вчителька української мови в Садочку № 9 «Лісова поляна» та в Початковій школі ім. А. Міцкевича в Більську-Підляському.

Вже багато років у садочках і школах Підляшшя відбуваються різного роду майстер-класи, під час яких діти пізнають елементи місцевої традиції. Коли з'явилася думка, щоб на заняття з дітьми почали приходити народні творці?

Усе почалося від програми «До традиції» у Садочку № 9 у Більську-Підляському. Її ініціатором був Фонд «Музика кресів» з Люблина, який запропонував, щоб у нашому садочку почали проходити такі міжпоколінні зустрічі дошкільнят з найстаршими людьми, під час яких діти будуть вивчати фольклор, звичаї, різні

ремесла, а також місцеву говірку. Йшлося про те, щоб переказування традиції відбувалося в натуральний спосіб, не тільки з книжок, але й від справжніх носіїв традиції – щоб діти плели з бабусею кошик, ткали на ткацькому верстаті, вчилися різних віршиків з сіл довкола Більська-Підляського, розмовляли місцевою мовою.

Потім, на базі тої програми «До традиції», ми як Союз українців Підляшшя написали проєкт «До джерел». Йшлося про те, щоб діти, які закінчують садочок та ідуть до Початкової школи № 4, де є також уроки української мови, мали продовження, та далі знайомилися з різними народними підляськими ремеслами. Зараз цю програму реалізуємо не тільки в Більську-Підляському, але також в Черемсі і Білостоці.

Очевидно, понад 20 років тому було більше можливостей, бо було більше народних творців. На жаль, з кожним роком їх щораз менше, але все таки вдається ще знайти до постійної співпраці «бабусь» і «дідусів».

Які елементи народної традиції переказують вони дітям?

У садочку ми співпрацювали досі з великою кількістю народних творців. Приїжджав до нас відомий різьбяр Володимир Наум'юк, діти виплітали кошики з соломи, вишивали. Місцевих дитячих ігор, забав, віршиків і пісеньок вчила блаженної вже пам'яті пані Кондратович з Підбілля. Діти ткали на ткацькому верстаті, робили традиційні занавіски, квіти з паперу. Час від часу ми запрошуємо гончаря. Він завжди приїжджає на два дні і діти ліплять з ним горщики з глини.

Багато того роду занять робите вже самі, як вчителі?

Колись ми запрошували творців, які робили традиційні прикраси з паперу. Тепер ми вже самі того навчилися і кожного року робимо такі традиційні квіти з бібули перед Вербною неділею. Тими квітами діти прикрашують вербочки. Якщо маємо в садочку понад 150 дошкільнят, які вивчають українську мову, то кожен із них виходить з занять із вербою, прикрашеною квітами. Потім з тими вербочками діти ідуть до церкви.

Окрім того я навчилася писати писанки воском і показую це дітям. Зараз наші учні вже не побачать вдома, як зробити таку справжню великодню писанку.

Кожного року стараємося також робити «буслови лапи» [підляське обрядове печиво, яке колись пекли до свята Благовіщення – ЛЛ]. Завжди в нас були бабці, які вчили дітей зробити такі «лапи». Якраз ці заняття діти дуже люблять, вони цілий рік питають, чи будуть «буслови лапи», тобто пам'ятають і переживають, бо це файна традиція.

Ми, вчительки, завжди стараємося вести заняття близько традиції, навіть як нема бабусь. Дякуючи тому батьки дуже охоче записують малюків на заняття української мови. Просто вони хочуть, щоб діти робили в садочку щось цікавого і практичного, та водночас познайомилися з традицією.

Саме, що дають дітям такі заняття, та яке вони мають значення для навчання української мови?

Це один із складових елементів вивчення мови, бо заняття з народними творцями це натуральне вивчення традиції – не з книжок, не загальновідомих українських звичаїв, але регіональних підляських. Це те, що найближче і дітям, і батькам. Тому не вчу дітей, наприклад, про гаївки, але про рогульки. Важливо, щоб діти знали звичаї, які фактично були на тих теренах, щоб не відчували, що то далеке, чуже, але що то своє, підляське, але водночас українське.

Важлива при цьому також мова, підляська говірка, якою спілкуються з дітьми народні творці.

Ще 20 років тому було більше дітей, які чули говірку вдома, бо більше нею розмовляли їхні бабці і дідусі. Зараз діти користуються вже польською.

Бо ж навіть їхні батьки не знають уже нашої мови...

Багато не мають навіть сімей на селах. Тому то часто єдина нагода, щоб діти почули ту живу місцеву мову.

Як виглядає праця під час пандемії?

У пандемію все затрималося. Щоправда пробуємо робити якісь заняття з народними творцями, але це складне.

Чи взагалі такі етнографічні зустрічі мають перспективу?

Це весь час цікаве дітям, тому що малюки міняються – приходять нові і те, що ми робимо – «буслови лапи», кошики, горщики – це все для них нове. Окрім занять у садках і школах, ми звичайно, робимо різні екскурсії, виїжджаємо до музеїв, де також є майстер-класи. Треба весь час шукати, куди ще можна поїхати, який елемент народної традиції показати дітям – поки ще живуть люди, які знають нашу говірку та колишні ремесла і традиції.

Дякую за розмову.

Розмовляла Людмила Лабович